

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Суспільні явища, пов'язані з переходом держави Україна до нових умов політико-економічного розвитку та перспективою інтеграції до євроспільки, викликали істотні зміни у системності національної науки, освіти, культури. Так, однією з найважливіших у суспільстві була і залишається проблема розвитку особистості, її внутрішній світ, потреби, інтереси, почуття. Як зазначає В. Кремень, в основу формування особистості треба покласти ідеї гуманістичної парадигми особистісно орієнтованої освіти й виховання, мета яких «не сформувати і навіть не виховати, а знайти, підтримати, розвинути людину в людині, закласти в ній механізм самореалізації особистості» [3, с. 42].

Реформування і розвиток освіти в Україні передбачає підвищення вимог до виховної роботи зі студентською молоддю, що знайшло відображення в Законі «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Концепції виховної роботи з молоддю і визначає стратегію формування творчої особистості, орієнтує освіту на створення умов для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя.

Завдання вищої школи полягає у підготовці майбутнього спеціаліста, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, є суб'єктом особистісного і професійного зростання, здатного до різноманітних видів творчої діяльності.

Важливе місце у житті сучасної молодої людини займає сфера вільного часу, який є одним з важливих засобів формування особистості молодої людини, оскільки в його умовах найбільш сприятливо проходять рекреаційно-відтворюючі процеси, які знімають інтенсивні фізичні, інтелектуальні, психічні навантаження [6]. Вільний час приваблює студентів не регламентованістю, самостійним вибором різних видів занять, можливістю поєднувати в ньому розважальні та розвиваючі види діяльності.

Однак організація дозвілля студентської молоді складна і суперечлива. З одного боку, маючи можливість вибирати заняття на дозвіллі за власним бажанням, молоді люди часто не готові до свідомого вибору видів діяльності, які сприяли б повноцінному формуванню особистості. З іншого боку, студенти сприймають дозвілля тільки як час розваг. Така ситуація пояснюється тим, що організація дозвілля студентів часто зводиться до окремих розважальних заходів, або до перенесення в сферу дозвілля методів і форм навчальної діяльності. Викликає тривогу і відсутність у частини студентської молоді стимулу до навчання, самоосвіти, творчості, розвитку своїх здібностей тощо. Розширення платних освітніх послуг, комерціалізація дозвіллевої сфери, витіснення безкоштовних культурних послуг із центрів дозвілля розмежувала молодіжне середовище. Саме розмежування йде не за рівнем знань та здібностей, а за матеріальними можливостями батьків. Така ситуація може призвести до втрати значної частини інтелектуального потенціалу держави внаслідок соціальної нерівності. Формування творчої особистості студента в сфері дозвілля також гальмується низьким рівнем підготовки організаторів до означеного виду діяльності. Тому необхідно створити умови, які б спонукали кожного студента творчо самореалізуватися, розвивати свої потреби, інтереси, схильності.

Аналіз стану організації дозвіллевої діяльності студентської молоді на сучасному етапі, як засвідчують результати наукових досліджень, засвідчує відсутність чіткої системи організації позааудиторної виховної роботи зі студентською молоддю у вищому навчальному закладі.

Аналіз досліджень і публікацій. У останні роки проблема дослідження вільного часу та удосконалення культури дозвілля стала об'єктом вивчення в соціології, педагогіці, культурно-освітній роботі. Так, науковці С. Іконнікова, І. Мельников, О. Семашко, Б. Трегубов, К. Шульга, Д. Половеня, Л. Пелех визначили концептуальні засади вільного часу як чинника формування особистості студента. Зокрема Л. Пелех у посібнику «Формування особистості майбутнього учителя у системі масових виховних заходів ВНЗ» наголошує на

важливості залучення студентів до участі в організації і проведенні виховних заходів у ВНЗ. Ю. Афанасьєв, І. Зязюн, М. Каган, Н. Крилова, В. Кудін, С. Пішун, А. Вишняк у своїх публікаціях розглядають дозвілля як чинник формування культури особистості. Так, дисертаційне дослідження С. Пішуна присвячене проблемі формування культури дозвілля студентів ВНЗ в умовах роботи студентського клубу. О. Винославська, О. Дубасенюк, О. Киричук, О. Якуба у своїх наукових розвідках обґрунтували умови удосконалення різних напрямів позааудиторної виховної роботи вищих закладів освіти. С. Цюлюпа розглядає педагогічні умови формування культури використання вільного часу студентами. Однак, слід зазначити, що за такої уваги до питань застосування вільного часу молоді, відсутній узагальнюючий аналіз сучасного стану дозвіллевої діяльності студентів, тенденцій його використання студентською молоддю.

Мета статті – охарактеризувати особливості організації дозвіллевої діяльності студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. Студентські роки – це період, коли особливо інтенсивно, тобто прискореними темпами, відбувається розвиток і виховання, становлення особистості, професійна підготовка майбутніх фахівців. Це період для розвитку інтелекту, перегляду і відпрацювання системи цінностей, зміцнення здоров'я і фізичних сил [5, с. 180]. Студентська пора характеризується інтенсивною роботою над формуванням своєї особистості, виробленням стилю поведінки. Це – час пошуків молодими людьми відповідей на різні морально-етичні, етичні, наукові, політичні й інші питання.

Студентство, як соціальна група, вирізняється знаннями, цілями та цінностями, поведінкою, оцінкою та ставленням до оточуючого середовища. Студентство також вирізняється певним спільним видом діяльності (навчанням), спільним побутом (проживанням у гуртожитку), особливостями спілкування у студентських групах. Студентська молодь є суб'єктом, як освітньо-професійної, так і соціально-культурної діяльності. Навчальна

діяльність студентів проходить у постійному взаємозв'язку з дозвіллевою діяльністю, у якій студент має можливість взаємодіяти із соціальним оточенням та задовольняти різні соціальні потреби.

Коло інтересів студентів не обмежується тільки навчальним матеріалом, а поширюється також на мистецтво, спорт, суспільну діяльність, організацію особистого життя. Іншими словами сфера освіти і сфера дозвілля мають тенденцію до зближення: освіта перестає бути прерогативою навчальних закладів. А. Ефендієв вважає, що різні форми навчання здійснюються і установи культури, і засоби масової комунікації. Крім того, на молоду людину впливає різнобічне спілкування, коло друзів. Саме ці форми діяльності і складають за своєю суттю основний зміст сучасного дозвілля молоді.

Дозвілля молоді, і зокрема студентів, істотно відрізняється від дозвілля інших вікових груп через її специфічні духовні та фізичні потреби і властивих їй соціально-психологічних особливостей. До таких особливостей можна віднести підвищену емоційну, фізичну рухливість, динамічну зміну настроїв, інтелектуальну сприйнятливність. На думку І. Мельникова, дозвіллеві час студентства – це час, який «може бути використаний для додаткової професійної підготовки і активної громадської діяльності (професійно-виховна функція), духовного розвитку (культурна функція) і відпочинку (регенераційна функція)» [4, с. 15].

Дозвілля є сприятливим ґрунтом для випробовування юнацтвом своїх творчих потреб і можливостей. В процесі дозвілля набагато простіше формувати поважне ставлення до себе, навіть особисті недоліки краще долаються завдяки дозвіллевій активності.

Для вивчення студентського дозвілля, необхідно проаналізувати його структуру. Формування структури дозвілля студентської молоді проходить у декількох напрямках, пов'язаних з освітою та самоосвітою, активною суспільною діяльністю, підтримкою здоров'я, розвитком творчих здібностей особистості.

Дослідники розглядають типологізацію дозвіллевої діяльності молоді за принципом своєрідної «піраміди», тобто розширення видів та форм дозвіллевої діяльності від типу до типу. Найпростішим типом можна назвати «домашній», який розширюється такими заняттями як комп'ютер, самоосвіта або хобі, що мають виразний розвиваючий компонент. Такий тип дозвіллевої активності називають «розвиваючим» і він розширюється за рахунок видів дозвіллевої активності поза домом. Відвідування кіно, театрів, музеїв, концертів, клубів, а також включення у діяльність різних культурних, освітніх, суспільно-політичних інститутів надає соціальному життю особи студента найбільшу повноту і характеризує «соціально-активний» тип дозвілля, котрий є «вінцем» ієрархічної «піраміди» дозвіллевої активності [1, с. 104].

В процесі дослідження було виділено провідні види діяльності, яким студенти віддають перевагу на дозвіллі, і другорядні, що трапляються рідко. За ними зможемо судити про спрямованість їхніх інтересів і потреб.

Для виявлення уподобань студентів було поставлено запитання «Чим любите займатися на дозвіллі?». Аналіз відповідей показав, що першу «шестірку» видів споживання часу дозвілля студентською молоддю можна охарактеризувати як таку, що відбувається вдома. Електронні засоби інформації заповнюють значну частину їхнього часу дозвілля і є важливим інструментом формування духовного світу, культурних цінностей. Зокрема, для третини (38%) молодих людей перегляд телепередач та «сидіння» в Інтернеті – першочергове заняття. Простежується підвищення інтересу серед студентів до отримання корисної інформації на дозвіллі, що свідчить не тільки про розважальний напрям дозвіллевої діяльності, але й пізнавальний. Швидкими темпами зростає популярність використання комп'ютера, як засобу отримання інформації та навчання, так і засобу розваг на дозвіллі, що має як позитивні, так і негативні наслідки. Позитивним є те, що молоді люди прагнуть до самоосвіти, самовдосконалення, отримання додаткових знань, умінь та навичок, підвищення кваліфікації. Негативним – що це призводить до «одомашнення» дозвілля і знижується колективне проведення вільного часу. Серед активних

форм дозвілля у найбільшій мірі реалізується спілкування та зустрічі з друзями, відрадно, що 23% студентів віддають перевагу заняттю спортом. Однак активні види споживання часу дозвілля, такі як, відвідування гуртків та участь у художній самодіяльності, на сьогоднішній день недостатньо популярні серед студентів.

До особливостей молодіжного дозвілля належить своєрідність середовища його проведення. Переважна більшість молодих людей проводять час дозвілля у компанії однолітків, або у студентському колі. Як зазначав І.В. Бестужев-Лада: «... для молоді «посидіти компанією» – пекуча потреба, одна із форм самоствердження!.. ...спілкування в молодіжній компанії – це форма дозвілля, якої молода людина потребує» [2, с. 16]. Потяг до спілкування із ровесниками пояснюється потребою молоді в емоційних контактах, співпереживанні, в об'єднанні зусиль для суспільних дій.

Актуальним сьогодні є питання відношення молоді до музичних видів дозвілля. Одним з найпоширеніших і затребуваних серед молоді видів дозвілленої діяльності, відпочинку, розваги є дискотека, яка виступає і як одна з популярних сучасних форм самодіяльної творчості. Вона ставить перед самодіяльним творчим колективом цілий комплекс різноманітних творчих завдань, стимулює прояв організаторських здібностей, відкриває широке поле для технічної творчості, винахідництва, розвиває пізнавальну активність, художнє чуття, музикальність, режисерську інтуїцію, артистизм, навички спілкування тощо. Іншими словами, участь у творчому колективі дискотеки потребує свідомого універсалізму. Це робить її одним із засобів формування особистості. Але дискотека формує особистість не тільки як учасника творчого колективу. Вона – засіб естетичного виховання всіх її відвідувачів. Аудиторія сьогоднішньої дискотеки величезна, вона включає практично ціле покоління студентської молоді.

Істотною особливістю сучасної дискотеки є її спрямованість на події дня, насамперед на явища музичного життя. В основу дискотеки закладено

спілкування молодих людей, засобами музики, не дивлячись на те, що музичні захоплення молоді одного покоління дуже різноманітні. Саме на дискотеці збирається різностороння молодіжна аудиторія із широким колом орієнтації і запитів. Молодь іде на дискотеку, крім усього іншого, ще й заради того, щоб одержати свіжу інформацію про новинки естради, рок-музики, почути не тільки улюблені мелодії, а й нові, одержати кваліфікований коментар, довідатися щось цікаве про співаків, композиторів, групи. Дискотеки стали для молоді своєрідним інформаційним центром молодіжної музики, клубом музичних новин

Важливе місце в житті молоді займає гра. Гра притягує молодих людей. Інтерес до ігрової діяльності в молоді носить достатньо виразний характер. Діапазон цих інтересів широкий і різноманітний: участь у телевізійних і газетних вікторинах, конкурсах; комп'ютерні ігри. Сьогодні в непростих соціально-економічних умовах світ гри серйозно впливає на молодь. Цей світ забезпечує молоді переривання повсякденності. По мірі втрати орієнтації на працю та інші цінності молодь іде в гру, переміщається в простір віртуальних світів. Численні спостереження за практикою підготовки й проведення молодіжних дозвіллевих заходів свідчать про те, що їх успіх значною мірою залежить від включення в їх структуру ігрових блоків, що стимулюють у молоді прагнення до змагання, імпровізації й винахідливості, до вияву своїх творчих здібностей. Останнім часом молодих людей приваблюють ігри, пов'язані з використанням ігрових автоматів і комп'ютерів.

Проте не всім юнакам і дівчатам притаманна висока ігрова культура. Значна частина молодих людей взагалі не орієнтується в сучасних масових іграх, не усвідомлюють їх цінність для себе. Багато, хто відноситься до ігор переважно як глядачі (сидячи перед телевізором, або на стадіоні). Це пов'язано з тим, що сьогодні відсутні ігрові зали та ігротеки для молоді.

Значну роль у світлі проблеми, яку ми розглядаємо, відіграють бібліотеки як заклади, що здійснюють інформаційно-просвітницьку діяльність по формуванню у молодой людини

Для бібліотек характерна такі форми роботи із студентською аудиторією, як читацькі конференції, різноманітні тематичні вечори. Специфікою цих заходів є:

- спільні інтереси аудиторії;
- святкова ситуація;
- розваги, театралізація, ігрова ситуація;
- зрозумілі та близькі теми, місцевий матеріал, зв'язок із визначними датами в житті факультету чи навчального закладу, або окремої групи, людини.

Найбільш поширеними жанрами тематичних вечорів є: вечір-зустріч, вечір-репортаж, вечір-розповідь, вечір-інтерв'ю, вечір-діалог тощо.

Однією із форм організації дозвіллевой діяльності студентської молоді є клубна діяльність. Клуб – це соціально-культурний центр духовного розвитку, творчості й відпочинку людей, створений за державною й суспільною ініціативою. Клуб – комплексний універсальний центр дозвіллевой діяльності. Спостереження за роботою клубних об'єднань переконують: щоб дозвілля стало дійсно привабливим для студентської молоді, необхідно будувати роботу його установ і організацій на інтересах кожної людини. Треба не тільки добре знати сьгоднішні культурні запити молодих, передбачати їхні зміни, а й уміти швидко реагувати на них регулюванням відповідних форм і видів дозвіллевих занять.

Клуби бувають двох типів – однопрофільні, що спеціалізуються з однієї якоїсь тематики: кіноклуби, спортивний клуб та ін. Сучасні об'єднання і клуби багатпрофільні: політичні, спортивні, туристичні, здоров'я, аматорів природи, науково-технічної творчості, читачів, самодіяльної пісні, колекціонерів, книголюбів, вихідного дня, молодой родини й інші. Успіх роботи клубу полягає в правильній організації того

чи іншого виду діяльності за спрямованістю клубу. Це можливо тільки на основі постійного творчого пошуку, організації роботи клубу з урахуванням духовних запитів і інтересів студентської молоді, збагачення арсеналу форм, засобів і методів впливу на особистість, творчого використання специфічних особливостей клубу як соціального інституту духовного життя суспільства.

Серед суспільно корисних і спрямованих на творчий розвиток особистості студента слід виділити Клуб Веселих і Кмітливих. Цінність його полягає в тій ролі, яку він відіграє як інструмент розвитку творчих здібностей молодого людини та її соціалізації, як форма естетичного виховання та пропагування інтелектуально змістовного, пізнавально спрямованого й творчо зорієнтованого способу життя. На початку ХХІ століття кавенівський рух став одним з найбільш популярних явищ сучасної української молодіжної культури, який об'єднує десятки тисяч учасників та мільйони шанувальників. За кількістю учасників КВН є чи не найпоширенішою серед української молоді організованою формою дозвілєвої активності, ставши своєрідним символом студентського життя.

Суспільна цінність КВН визначається ще й тим, що він як змістовна, дієва форма дозвілля активізує творчий потенціал особистості, створює простір для розвитку її інтелекту, художніх та організаторських здібностей, формує індивіда як соціально активну особистість.

Дієвою формою організації дозвілля студентської молоді є гуртки та об'єднання за інтересами. Молоді люди обирають такі форми проведення часу дозвілля тому, що вони відповідають наступним вимогам:

- автономність і самобутність життєдіяльності;
- наявність провідної ідеї, яка покладена в основу кожного об'єднання й визначає основні напрямки його розвитку;
- відкритість студентського об'єднання, яке передбачає добровільність входу до нього, а також вільність виходу чи переходу в інший гурток;

- самоврядування, самоорганізація, самодіяльність;
- комфортний мікроклімат, стиль взаємин «на рівних».

Істотною рисою гуртків є невеликий кількісний склад, груповий характер діяльності, наявність спільної мети й спільних інтересів. Спілкування в колі однодумців сприяє збагаченню, взаємовихованню студентів.

Діяльність гуртків спрямована на отримання додаткових знань різнобічної освіти, виховання гуртківців та розвиток у них художніх, науково-дослідних, організаторських здібностей, умінь і навичок.

Найбільшого поширення набули предметні дискусії, професійно-предметні гуртки. У професійно – предметних гуртках головне завдання – розвиток і закріплення у студентів - гуртківців інтересу до обраної педагогічної професії, глибоке опанування секретами професійної майстерності, вироблення професійного мислення. Найпоширенішими формами роботи професійно – предметних гуртків є бесіди про професію, екскурсії на бази практик, зустрічі із учителями – новаторами, організація конкурсів професійної майстерності.

Серед популярних у молоді видів дозвілля домінує фізкультура і спорт, які забезпечують не тільки здоров'я, нормальний фізичний розвиток, але і уміння володіти собою, своїм тілом. Відношення індивіда до своєї фізичної конституції є показником його істинної культури. Власне тіло людини є інструмент його буття, діяльності, безпосереднім зв'язком із світом. Як він володіє даним інструментом, так він живе і діє, відчуває світ. Популярними формами залучення до спорту та фізкультури є спортивні клуби, секції, групи здоров'я.

Молодь сприймає, а значить і вибирає різну діяльність для проведення часу дозвілля в залежності від потреби.

Виходячи з цього, можна сформулювати вимоги до організації й проведення дозвіллевої діяльності студентської молоді: 1) необхідно підходити до дозвілля як до засобу виховання й самовиховання людини,

формування особистості; 2) дозвілля повинно бути різноманітним, цікавим, носити розважальний характер. Тут важливо, щоб зміст, форми відповідали потребам і інтересам молоді.

Висновок. Таким чином, дозвілля є соціальним явищем, представлено комплексно, як: час, що молодь використовує за своїми інтересами, можливостями та потребами; сфера життя зі своїми нормами, правилами, умовами; діяльність, зміст котрої полягає у різниці між навчальною і суспільно-значимою діяльністю, і полягає у результаті, а не у самій діяльності, де кожний із видів дозвіллевої діяльності може бути використаний для самоорганізації або організації дозвілля молоді. Дозвілля дає можливість сучасній молодій людині розвивати різні сторони своєї особистості, свій талант. Для цього необхідно, щоб вона відносилася до дозвілля із позиції своєї життєвої задачі, свого покликання – усесторонньо розвивати власні здібності, свідомо формувати себе.

Література

1. Акімова Л. А. Соціологія досуга / Л. А. Акімова. – М. : МГУКИ, 2003. – 123 с.
2. Бестужев-Лада И. В. Молодость и зрелость: Размышления о некоторых социальных проблемах молодежи / И. В. Бестужев-Лада. – М., 1984. – 124 с.
3. Кремень В. Освіта і наука України. Шляхи модернізації / В. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – С. 42.
4. Мельников И. Г. Свободное время студентов : сущность и функции / И. Г. Мельников // Современные проблемы формирования культуры молодежи. – М., 1989. – С. 12-18.
5. Пионова Р. С. Педагогика высшей школы / Р. С. Пионова. – Мн. : Университетское, 2002. – 256 с.
6. Пішун С. Г. Формування культури дозвілля студентів ВНЗ в умовах роботи студентського клубу : автореф. дис...канд.. пед. наук : 13.00.07. – К., 2005.
7. Шевчук І. В. Дозвіллева діяльність студентства як фактор їх розвитку / І. В. Шевчук // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Вип. 55. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2010. – С. 357-361.

Шевчук І.В.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ДОСУГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

В статье рассматриваются особенности организации досуговой деятельности студенческой молодежи, как социальной группы, которая отличается знаниями, целями и ценностями, поведением, оценкой и отношением к окружающей среде.

Ключевые слова: досуг, досуговая деятельность, студенческая молодежь.

Shevchuk I.V.

PECULIARITIES OF ORGANIZATION OF STUDENT YOUTH LEISURE ACTIVITIES

The article deals with the peculiarities of organization of leisure activities of students, who is considered as a social group, with different knowledge, goals and values, behaviour, evaluation and treatment of the environment.

Keywords: leisure, recreational activities, the student youth.